

метами. Необхідно в новій редакції Державного стандарту загальноосвітньої школи враховувати той факт, що базовими мають бути інтегровані предмети, які охоплюють зміст освітньої галузі.

Література

1. Інформаційний збірник МОН України. – 2009. – № 8. – Березень. – С. 3–31.
2. Інформаційний збірник МОН України. – 2009. – № 28–29. – Жовтень. – С. 57–63.
3. Фізика. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К. : Перун, 2005. – С. 7.
4. Природознавство (10–12). Програма для загальноосвітньої школи. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – С. 3.
5. Гуз К.Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу / К.Ж. Гуз. – Полтава : Довкілля-К, 2004. – 472 с.

ДЮЖИКОВА Т.М.

СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА І ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Самовизначення є важливою проблемою для людини на всьому її життєвому шляху, але для випускника воно виступає центром його життєвої ситуації, тому що практично змінюється позиція школяра-випускника від позиції “того, кого ведуть” (дорослі, вчителі, батьки) до позиції суб’єкта власної життєдіяльності. Йому необхідні відповідні якості, здатність організувати своє життя, вибрати свій власний життєвий напрям, організувати життя як ціле.

Самовизначення випускника зумовлене, з одного боку, об’єктивними вимогами суспільства, а з іншого – віковими особливостями психічного розвитку. Основна вимога суспільства, пропонована випускникові, – зробити свій життєвий вибір (у тому числі професійний).

Крім об’єктивної необхідності, вибір життєвого і професійного шляху детермінований також внутрішньою логікою самого психічного розвитку, потребою знайти зміст того, що відбувається, і власного розвитку та існування. Ця потреба, що становить, на думку вчених, закономірний результат особистісного розвитку, пов’язана з потребою в самореалізації себе в соціально значущій діяльності, у виробленні визначеної соціальної позиції.

Аналіз літератури свідчить, що науковці досліджують, як правило, проблеми професійного самовизначення особистості випускника (О.Д. Вітківська, В.М. Модзігон, В. Олійник, О. Сидоренко, Г.Є. Шевченко та ін.), залишаючи поза увагою проблеми соціально-професійного самовизначення як єдиного, цілісного процесу.

Мета статті – розкрити сутність соціально-професійного самовизначення молоді в їх єдності.

О.С. Медведєв трактує професійне самовизначення як процес і результат набуття нових людських якостей, смислу, менталітетів професії, які стають особистісно значущими і визначними для його життєвого шляху в ситуаціях міжкультурної комунікації і професійного спілкування [6, с. 59].

На думку Н. Гафурової, структура процесу професійного самовизначення включає мотиваційний, цільовий, операційний і критеріальний компонент [3, с. 8] (див. табл.).

Таблиця

Структура професійного самовизначення

Компонент	Потреби
Мотиваційний	оволодіти знаннями своїх можливостей, стати адекватним своєму природному потенціалу, бути самим собою; визначитися в професійному та особистісному розвитку, найбільш повно себе реалізувати; добитися визнання оточення
Цільовий	усвідомити власну унікальність, індивідуальність, переживання своєї самоцінності, формування диференційного Я-образу і позитивної Я-концепції; вибрати цінності-цілі і цінності-засоби своєї життєдіяльності на основі гуманістичного бачення світу; сформувати ціннісні установки на себе як на людину досягнення, творця свого життя і своєї особистості, суб'єкта творчості
Операційний	визначити свої життєві цінності на основі інтелектуального розвитку, здатності до внутрішнього опанування; об'єктивно сприяти, оцінювати свою особистість; проектувати шляхи інтелектуально-особистісного і професійного розвитку на основі розвиненості оцінних суджень про себе і вимог до професійної сфери
Критеріальний	особистісне новоутворення: самовизначення, самоповага, готовність до життєтворчості; ключова компетентність: розвиненість рефлексивних умінь, навичок самооцінювання, самоаналізу і самопроекування

Завершуючи огляд літератури з цієї проблеми, зауважимо, що, на нашу думку, професійне самовизначення – це визначення людиною себе щодо критеріїв професіоналізму, які існують у суспільстві і прийняті цією людиною. Професійне самовизначення починається з вибору професії, але на цьому не закінчується, бо людина протягом життя стикається з неперервною серією професійних виборів у процесі професійної освіти, підвищення кваліфікації, при втраті працездатності або місця роботи тощо.

Соціальне самовизначення – це визначення самого себе щодо існуючих у суспільстві і прийнятих цією людиною критеріїв належності до певної сфери суспільних відносин та певного соціального кола, обмеження себе деяким колом професій. Наприклад, людина, ще не обравши професію, здійснює соціальне самовизначення, вирішуючи для себе, що це буде професія у сфері розумової праці. Таким чином, соціальне самовизначення – це вибір соціального становища і статусу.

Існують різні визначення поняття соціалізації. Так, А.В. Мудрик наводить таке визначення: “Соціалізація – розвиток і самореалізація людини протягом усього життя в процесі засвоєння і відтворення культури суспільства” [7, с. 26].

З точки зору Г.М. Андреевої, “соціалізація – це двобічний процес, який містить у собі, з одного боку, засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження до соціального середовища, систему соціальних зв’язків; з іншого – процес активного відтворення системи соціальних зв’язків індивідом за рахунок його активної діяльності, активного включення до соціального середовища” [1, с. 245].

Таким чином, сутність соціалізації полягає в тому, що в процесі її людина формується як член певного суспільства і зміст соціалізації визначається потребами того чи іншого суспільства. Зазвичай у суспільстві здійснюються статево-рольова, професійна, сімейна, політична, правова, моральна та інші види соціалізації. Зміст соціалізації виявляється в нормах поведінки, цінностях, навичках, поглядах особистості.

При цьому ми вважаємо, що тут не повинно бути механічного злиття змісту соціального і професійного самовизначення. Соціально-професійне самовизначення є інтегративним вираженням (відображенням) поєднання певної частини змісту соціального і професійного самовизначення, про що свідчить така схема (див. рис.).

Ошибка!

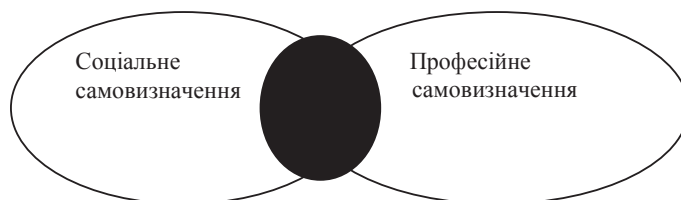


Рис. Співвідношення соціального та професійного самовизначення

Таким чином, соціально-професійне самовизначення включає в себе соціальний і професійний компоненти. Тому зараз необхідно визначити зміст цих двох компонентів. Суспільство зацікавлене в тому, щоб його громадяни успішно оволоділи ролями чоловіка та жінки, створили міцну сім’ю, були законослухняними, ефективно брали участь в економічному житті і професійній діяльності тощо.

Висновки. Проведений аналіз дає нам змогу дати такі робочі визначення поняття соціально-професійного самовизначення школярів: соціально-професійне самовизначення – процес і результат розвитку учнів як суб’єктів професійної соціалізації і майбутньої професійної діяльності з метою визначення свого місця у світі праці і професій конкретного суспільства.

Література

1. Андреева Е.М. Социальная психология : учебник для высш. учеб. заведений / Е.М. Андреева. – М. : Наука, 1994. – 324 с.
2. Вітківська О.Я. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації : монографія / О.Я. Вітківська. – К. : Наук. світ, 2001. – 91 с.
3. Гафурова Н.В. О педагогических основаниях готовности учащихся к профессиональному самоопределению / Н.В. Гафурова // Профессиональная школа. – 2005. – № 6. – С. 6–10.

4. Життєві плани випускників середніх шкіл та їх реалізація : наук.-метод. посіб. / [за заг. ред. В. Олійника, Л. Даниленко]. – К. : Міленіум, 2003. – 204 с.
5. Мадзігон В.М. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах профілізації старшої школи / В.М. Мадзігон, Г.Є. Шевченко // Профільне навчання: Теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методич. семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 77–84.
6. Медведев Д.С. Модель професійного самоопределения старшекласников в профессиональной школе / Д.С. Медведев // Профессиональная школа. – 2009. – № 4. – С. 58–62.
7. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику : учеб. пособ. для студентов / А.В. Мудрик. – М. : Институт практической психологии, 1997. – 365 с.
8. Павлютенков Є.М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях) / Є.М. Павлютенков. – Х. : Основа, 2008. – 128 с.
9. Сидоренко О. Профільна освіта і професійна орієнтація в школі – взаємопов'язані складові соціалізації учнівської молоді / О. Сидоренко // Профільне навчання. Теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами метод. семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 85–89.

ПЛІСКО О.В.

ДІАГНОСТИКА ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ НАВЧЕНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Результативність модернізації вітчизняної системи шкільної освіти значною мірою залежить від якості діагностики рівня навченості школярів. Причому особливої актуальності це питання набуває в старшій школі, адже після закінчення загальноосвітнього закладу більшість випускників вступає до вищих навчальних закладів. А у зв'язку з новими правилами прийому до ВНЗ, коли зарахування абітурієнтів відбувається на основі результатів зовнішнього тестування, відповідальність учителів за адекватне оцінювання навчальних досягнень учнів ще більше зростає.

Як цілком слушно зауважує Н. Патокіна, збільшення ролі діагностики в підвищенні рівня навченості учнів старшої школи пов'язано також з подальшою гуманізацією освітнього процесу, що передбачає ставлення до кожного з них як до активного його суб'єкта, який відчуває себе рівноправним учасником педагогічної взаємодії. Причому в сучасних умовах уніфікована для всіх школярів мета щодо опанування школярами програмних вимог і досягнення високого рівня навченості поступово втрачає свою силу. Адже для педагога сьогодні найбільш важливим завданням є не просто визначення стану сформованості знань та вмінь кожного учня, а й з'ясування, чи був досягнутий ним індивідуально запланований рівень навченості, якою мірою реалізовані визначені для нього освітні цілі.

Отже, сучасна діагностика спрямована, передусім, на оцінювання просування школярів в оволодінні необхідними знаннями та вміннями відносно їх минулих навчальних досягнень, на забезпечення позитивних змін у загальному стані розвитку особистості кожного старшокласника. Важливо також відзначити, що навченість є не тільки основним результатом і водночас оцінкою навчально-пізнавальної роботи школярів, а й важливим показником професійної роботи вчителя [7].

Різні пропозиції щодо покращення процедури діагностики як засобу вивчення навченості старшокласників висловлюють у своїх працях такі науковці, як: В. Безпалько, Б. Блум, Т. Власова, Л. Денякіна, К. Інгенкамп, А. Кочетов, Н. Кузьміна, В. Медніков, Н. Мочалова, С. Хмара та ін.